

Faglighed i Fællesskabets skole

Danmarks Lærerforening

"Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling." Det står der i folkeskolelovens formålsparagraf.

Kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer er alt sammen en del af det vi med en fælles betegnelse kalder faglighed. Vi skal altså ikke satse på fagligheden i modsætning til elevernes personlige alsidige udvikling. Vi skal satse på fagligheden, fordi det er en forudsætning for en personlig alsidig udvikling.

I Danmark er formålet med skolen at give den enkelte elev de bedste muligheder i livet, men skolen har også væsentlige samfundsmæssige opgaver. I formålsparagraffen står der eksempelvis: "Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre." Demokratisk samtale forudsætter, at alle tilegner sig fælles viden og grundlæggende kulturteknikker som læsning, skrivning, regning, matematik, IT-færdigheder og sprog. Der er derfor god grund til – også for demokratiets skyld – at vægte disse områder højt. Hvis eleverne får grundlæggende viden og en solid indføring i fagenes systematik og forståelsesrammer, giver det dem et grundlag for selv at vurdere og søge ny viden.

Vi håber, at vi med dette hæfte om faglighed i fællesskabets skole kan være med til at sætte debatten om faglighed ind et bredere perspektiv og dermed være med til at kvalificere debatten.

Med venlig hilsen
Anders Bondo Christensen

**Det grundlæggende mål for folkeskolen er, at
alle elever får de bedste muligheder for at udvikle sig såvel
personligt som fagligt i løbet af deres skolegang.**

Skolens opgave

Folkeskolens centrale opgave er både at medvirke til at udvikle vores demokrati og at ruste eleverne til deres fremtidige tilværelse. Det grundlæggende mål for folkeskolen er, at alle elever får de bedste muligheder for at udvikle sig såvel personligt som fagligt i løbet af deres skolegang.

Det er i arbejdet med fagene – enkeltvis og på tværs – at eleverne erhverver sig viden om verden og tilegner sig demokratiets grundlæggende kerne: En kvalificeret og ligeværdig samtale. Faglighed i folkeskolen bliver dermed en kompleks størrelse, der handler dels om tilegnelse af et stofområde og dets metoder dels om anvendelse af den erhvervede viden.

I skolen finder både læring og personlig udvikling sted i et fællesskab. Der er fælles værdier og normer, der må respekteres, for at undervisningen kan gennemføres, og der er en fælles viden, der er forudsætning for undervisningens samtale. Undervisningens fællesskab er derfor et vigtigt fundament i et demokratisk samfund. I klassen skal fællesskabet fastholdes som en grundsten i den danske skoletradition.

Skolens opgave er til alle tider at viderebringe og videreudvikle den kultur, der ligger til grund for det danske samfund. Gennem oplysning og indsigt er skolen med til at fastholde demokratiske omgangsformer trods alle sociale, etniske eller religiøse modsætninger.

- Undervisningens fællesskab er et vigtigt fundament i et demokratisk samfund.
- Den danske folkeskole har en omfattende dannelsesopgave med sigte på elevernes livsduelighed.

Faglighed og viden

Faglig viden er en forudsætning for fortsat uddannelse, og for at man kan se sammenhænge. Hvert fag har sin kerne, der er væsentlig for, at eleven kan tilegne sig det pågældende fagområde. Men de enkelte fag må ikke opleves stykvis og delt.

De basale læse-, skrive- og regnefærdigheder er vigtige forudsætninger for den faglige progression og må derfor prioriteres i hele skoleforløbet.

De musiske og praktiske fag har ikke blot deres egen faglige identitet, men bidrager på samme tid i høj grad til dannelsesprocessen og kan være en forudsætning for indlæring af basale færdigheder.

Der argumenteres ofte imod paratviden som om, at det kun er den kongerække og de salmevers, som fortidens skolebørn skulle lære udenad. Den kritik er overfladisk og kan hurtigt afvises. Ingen forsvarer bevidstløs udenadslære.

Aktiv viden er nødvendig for at kunne deltage i og forstå samfundsdebatten. Det er vigtigt, at læreren med overblik og indsigt skaber mulighed for, at eleverne kan erhverve sig de nødvendige forudsætninger for at kunne følge med og vurdere informationer og tage stilling. Afgørende for undervisningen er, at tilegnelsen af almen viden ikke bremses af urimelige forventninger om denne videns egen nytteværdi.

Den værdifulde læring er den, der resulterer i en viden, som kan bruges i nye sammenhænge, hvor elevens begrebsverden og aktive ordforråd udvides. På den måde udvikler eleven sig også som menneske.

Skolen skal formidle konkret viden, som kan bruges til noget. Viden og kundskaber er et nødvendigt fundament for at kunne indfri folkeskolelovens målsætninger om at give den enkelte elev de bedste muligheder for en personlig alsidig udvikling, og som eleverne kan udnytte i udvikling af deres kompetencer.

- De basale læse-, skrive- og regnefærdigheder er vigtige forudsætninger for den faglige progression.
- Viden er nødvendig for at kunne deltage i og forstå samfundsdebatten. Almen viden er vigtigt.
- Skolen skal formidle viden, som kan bruges i nye sammenhænge.

Fag i folkeskolen

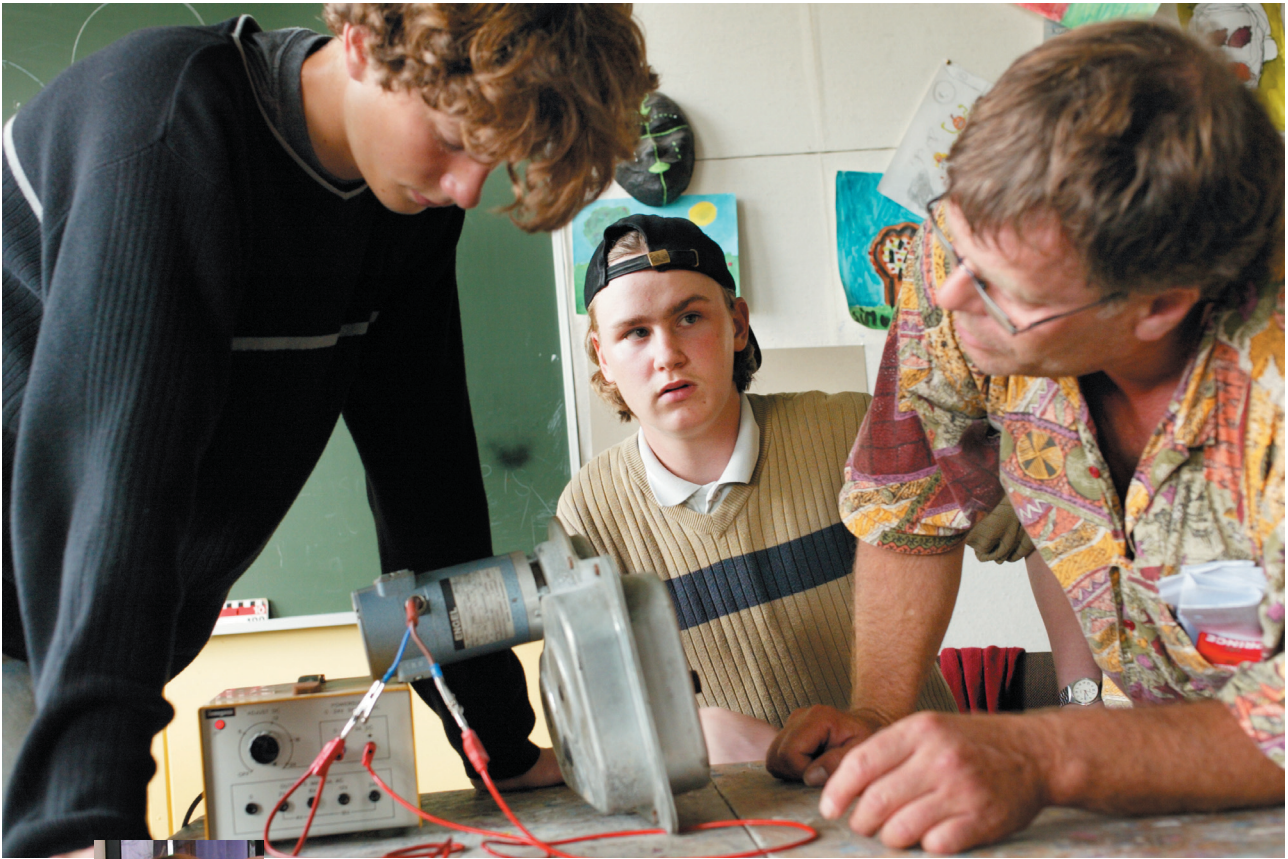
Formålene og de centrale kundskabs- og færdighedsområder for fagene er fastsat centralt og er dermed udgangspunktet for fagligheden. Fagrækken er sammen med de fælles mål for undervisningen udtryk for en prioritering. Fagernes indhold udgøres af de forhold, som myndighederne og skolen selv tillægger betydning i vores kultur og i vores udblik til andre kulturer.

Det er på denne baggrund naturligt, at såvel fagrækken som det enkelte fags indhold indgår i samfundets værdidebat og gøres til genstand for overordnede politiske overvejelser, der munder ud i revisioner og nytolkninger. Politiske prioriteringer på disse områder kan derfor være legitime i et samfund præget af en levende debat.

Hensigten med de enkelte fag, fælles mål og læseplaner er ikke et ønske om at udvikle fagspecialister, men er valgt til at udgøre rammerne for, hvad enhver ung eller

De musiske og praktiske fag
har ikke blot deres egen faglige identitet,
men bidrager på samme tid i høj grad
til dannelsesprocessen.

Det er den professionelle lærer, der
i den konkrete undervisningssituation
vælger den bedste undervisningsmetode.

voksen bør vide for at kunne tage stilling til tidens kulturelle, politiske, økonomiske og miljømæssige spørgsmål.

Skolens fagrække udgør en helhed, hvor de enkelte fag ikke fremstår som isolerede enheder. En del af undervisningen skal derfor foregå ved anvendelse af tværgående, problemorienterede arbejdsformer, der træner eleverne i at reflektere selvstændigt, kritisk og kreativt.

En kvalificeret undervisning, som kan udvide og udfordre elevernes viden og erfaring, forudsætter et tilstrækkeligt professionelt råderum og en fagligt veluddannet lærer. Lærers pædagogiske opgave består derfor i at bibringe eleverne overblik og sammenhænge. Udgangspunktet herfor er en indsigt i videnskabens muligheder og begrænsninger.

Det er lærerens opgave at bringe fagene i spil i forhold til spørgsmål, der opleves som relevante af eleverne. Læreren skal sikre, at de opstillede problemformuleringer har det potentiale, der skal til, for at fagligheden kan udfoldes kvalificeret.

Lærerne mødes med forventninger om en dobbelt faglighed. De skal med deres faglige forudsætninger og metodiske kreativitet sikre undervisningens faglige niveau, og de skal med deres pædagogiske forudsætninger sikre, at undervisningen er afpasset efter elevernes mangeartede behov, interesser og evner.

Skolen skal medvirke til, at de mange informationer og erfaringer udvikler sig til indsigt og forståelse. Det er den professionelle lærer, der i den konkrete undervisningssituation vælger den bedste undervisningsmetode. Det er samtidig lærerens opgave at tilrettelægge undervisningen, så den tilgodeser de centrale kundskabs- og færdig-

hedsområder og øvrige fastsatte mål samt rummer den nødvendige faglige progression.

Inden for de fastlagte mål og rammer har den professionelle lærer såvel ret som pligt til at vælge indhold og metode i undervisningen. Heri indgår også retten til selv at etablere undervisning på hold eller i grupper som en del af metodefriheden, selv om klassen som helhed udgør den centrale undervisningsenhed.

Lærerteamet omkring den enkelte klasse må sammensættes sådan, at det tilsammen dækker de faglige kvalifikationer og kompetencer, der er brug for. Den professionelle lærer er afklaret om egne holdninger og normer for undervisningen - og begrundet sine valg og handlinger på et pædagogisk, fagligt og didaktisk grundlag.

Det er i det kollegiale samarbejde, lærerne sikrer og videreudvikler deres professionelle arbejde. Samarbejdet skal derfor skabe plads til, at den enkelte lærer kan udvikle sin didaktik ved at udveksle erfaringer og refleksioner om, hvordan konkret undervisning planlægges, gennemføres og evalueres.

- Skolens fagrække udgør en helhed, hvor de enkelte fag ikke fremstår som isolerede enheder.
- En kvalificeret undervisning forudsætter et tilstrækkeligt professionelt råderum og en fagligt veluddannet lærer.
- Det er den professionelle lærer, der i den konkrete undervisningssituation vælger den bedste undervisningsmetode.
- Lærerteamet omkring den enkelte klasse må sammensættes sådan, at det tilsammen dækker de faglige kvalifikationer og kompetencer, der er brug for.

Den værdifulde læring er den,
der resulterer i en viden,
som kan bruges i nye sammenhænge,
hvor elevens begrebsverden og aktive ordforråd udvides.
På den måde udvikler eleven sig også som menneske.

Faglighedens forudsætninger

For at folkeskolen kan udfolde det komplekse faglighedsbegreb, er der en række basale forudsætninger, der skal være opfyldt.

Undervisningens faglige niveau skal sikres gennem lærerens faglige kvalifikationer. Lærerne skal være kompetente til at undervise i de fag, de har ansvaret for. Uddannelse og efteruddannelse samt øvrige muligheder for faglig refleksion og fordybelse er afgørende forudsætninger for et højt fagligt niveau.

Elevernes fysiske og psykiske læringsmiljø skal understøtte fagligheden. Mange former for undervisning forudsætter således tilstedeværelse af bestemte rammer, materialer eller udstyr.

Klassen udgør det grundlæggende arbejdsfællesskab, hvorfor klasseskolen skal finde sted på grundlag af professionelle, pædagogiske overvejelser omkring såvel klassestørrelse som elevsammensætning. I den sammenhæng udgør en obligatorisk børnehaveklasse en naturlig forudsætning for den fremtidige klasseskole.

Der skal være overensstemmelse mellem den undervisningstid, der er til rådighed for de enkelte fag, og de faglige mål, der søges nået.

I skolen skal der være mulighed for arbejdsformer, der imødegår problemer med uro, mobning og andre forhold, som truer fagligheden. Læreren må derfor have værktøjer til at beskytte læringsmiljøet, så der kan udvikles et disciplinerende arbejdsfællesskab i klassen. Ligeledes skal der være rum til arbejdsformer, der kan støtte de elever, som har svært ved at overskue komplekse opgaver og problemstillinger.

- Lærernes uddannelse og efteruddannelse er en afgørende forudsætning for et højt fagligt niveau.
- Når undervisningen forhindres af uro og konflikter forsvinder fagligheden.
- Elevernes fysiske og psykiske læringsmiljø skal understøtte fagligheden.
- Klassen udgør det grundlæggende arbejdsfællesskab.

Fagligheden og folkeskolens formål

Formålsformuleringen i folkeskoleloven består af begreber som alsidig og personlig udvikling, baggrund for at tage stilling og handle og åndsfrihed, ligeværd og demokrati. Begreberne er åbne for fortolkning, og man kan ikke logisk udlede af dem, hvilken fag række og hvilken læseplan, der bør undervises efter.

God skole og demokratisk dannelse er kendetegnet ved accept af mangfoldighed. Personlig udvikling er ikke et skolefag. Kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, kort sagt almen viden er forudsætningen for elevens kritiske tænkning og for et ansvarligt forhold til medmennesket, samfundet og naturen.

At undervise er at få eleven til at være opmærksom på hidtil upåagtede forhold og udfordre eleven på disse. Den fagligt dygtige lærer har overblik og ser sammenhænge. Faget opfattes som en vigtig brik for elevernes evne til at beskrive deres virkelighed. Derfor har læreren ansvaret for undervisningens indhold og ansvaret for, at undervisningsmålene nås.

Elevernes egne erfaringer og interesser er en væsentlig motiverende faktor i undervisningen. Herved ansvarliggøres eleven i forhold til sin egen læring. Interessen udvikles til læring, når eleven stifter bekendtskab med det faglige stof, der belyser emnet.

Demokrati defineres almindeligvis som et sæt spilleregler for en parlamentarisk beslutningsproces. Undervisning er imidlertid ikke en parlamentarisk proces men en erkendelsesproces.

Det er læreren, der med sin faglige autoritet er ansvarlig

for undervisningen og for de spilleregler, som sætter rammer for elevernes medbestemmelse på de enkelte klassetrin og som sikrer, at samarbejdet sker inden for læseplanens rammer.

I en skole, der bygger på en demokratisk holdning, er det vigtigt, at eleverne oplever, at ytringsfriheden og retten til uenighed er fundamental i demokratiet. Læreren må lade sin autoritet efterprøve i den kritiske samtale. I skolen skal eleven derfor også opleve retten til at bevare sin tvivl. Men samtidig gøres bevidst om det medansvar, der netop følger af demokrati og medbestemmelse.

Folkeskolens formålsparagraf udgør det centrale fundament for skolens opgave. Skolen må tilstræbe, at eleven forberedes til at forvalte sin egen og sin families tilværelse og som fremtidig deltager i samfundslivet, arbejdslivet og det politiske liv mv. udrustes med baggrund for stillingtagen og handling samt for at kunne træffe personlige valg.

- Lærerens faglige autoritet er afgørende i undervisningen.
- Det er karakteristisk for en demokratisk holdning, at læreren lader sin autoritet efterprøve i en kritisk samtale.
- Eleverne skal både have interesse for og være interesseret i undervisningens indhold.

**Mulighed for faglig refleksion og
fordybelse er en afgørende forudsætning for et højt fagligt niveau.**

»Faglighed i Fællesskabets skole« har været bragt i Folkeskolen nr. 18/2005.

1. oplag: 5.000

Udgivet af Danmarks Lærerforening

Foto s. 1, 5: Stig Nielsen, øvrige: Scanpix

Tryk: Holmen Centertryk A/S

At undervise
er at få eleven til
at være opmærksom
på hidtil upåagtede forhold og
udfordre eleven på disse.